# Dr. PROHÁSZKA OTTOKÁR

SZÉKESFEHÉRVÁRI PÜSPÖK

# FŐPÁSZTORI SZÓZATA

AZ 1913. ÉVI NAGYBŐJTRE.

SZÉKESFEHÉRVÁR.
NYOMTATOTT AZ EGYHÁZMEGYEI KÖNYVNYOMDÁBAN
1913.

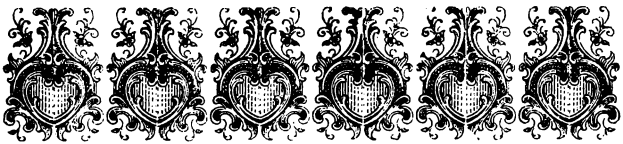

*Kedves Hiveim!*

Az Úr Jézus eljövetelét közénk az Evangelium úgy jelzi: Elközelgetett hozzátok az Isten országa s ezzel nem csak azt mondja, hogy az Istenországa közeledik, hanem azt is, hogy az Úr Jezus lehozta közénk az Istenországát s lehozta úgy, hogy akarta, hogy az az isteni ország köztünk s bennünk legyen. Azért aztán ki nem fogy a tanitásból s a buzditásból s sok példapeszédet mond, hogy mi is hát voltaképen az Isten országa s hogy mily érzés s mily lelkület kell belénk, hogy az Isten országába tartozzunk. Összehasonlitja az Isten országát a kincskeresővel, aki csak akkor emelheti ki az elásott kin-

cset, ha mindenét odaadta érte, s ezzel azt jelzi, hogy az Isten országa oly kincse az embernek, mely mindennél többet ér s hogy csak az nyeri el azt, aki érte mindent odaadni kész; máshol ismét a mátkapárt váró nyoszolyólányokhoz hasonlitja az Isten országát, kik közül csak azok mennek be a jegyespárral a menyegzőházba, kik ébrek s égő méccsel vagyis virrasztó, gondos szeretettel várják a jegyest, mig ellenben azok, kik hanyagok s kiknek nincs olajuk mécsükben s világitó szeretetük szivükben, azok, kik nem törődnek azzal, hogy jön-e s mikor jön el az Úr, azok nem tartoznak az Isten országába. Összehasonlitja továbbá az Isten országát a vagyonát szolgái közt felosztó nagy úrra!, aki az egyiknek öt, a másiknak két, a harmadiknak egy talentumot ad s azt akarja jelezni, hogy aki az Isten országába akar tartozni, annak talentumait vagyis tehetségeit, Isten adta erőit s kegyelmeit jól fel kell használnia s egyetlenegyet sem szabad elásnia s elhanyagolnia s csak akinek ilyen munkás,

törekvő, lelkiismeretes, kötelességtudó érzülete van, csak az tartozik az Isten országába. Az Úr Jézus tehát mindenféleképen megmagyarázta nekünk, hogy az ő országába csak az tartozhatik igazán, aki miután ujjászületett vizből s Szentlélekből, ily tiszta, friss, törekvő, bízó, kötelességtudó, szerető, áldozatkész lelkületre tett szert; megmagyarázta nekünk, hogy nem elég megkeresztelkednünk s az egyházba belépnünk, hanem az Isten országát szivünkben, lelkünkben s érzésünkben kell hordoznunk s a világnak a Krisztus művét s kegyelmét a mi elváltozott, megnemesedett s Krisztushoz hasonult életünkben kimutatnunk. Erre a lelkeket elváltoztató Isten országára van szüksége a világnak is. Az is azon töri magát, hogy megalapitsa a gazdagság s boldogság országát, az elegendő kenyér és bor, a jó lakás s jó egészség, a szabadság, a testvériség országát; de ez ország körül sok a baj, sok a harc s ha nagy eredményeket érünk is el, de minden iparkodásunkkal s haladásunkkal csak akkor közelitjük

meg a boldog ember szintáját, ha az ember országát Isten országává emeljük. Itt is tehát megint csak az Isten országa áll előtérben s azon fordul meg minden, hogy azt magunkban minél jobban megalapitsuk s fejlesszük.

Azért elhatároztam, hogy Szent Pál nyomában megmagyarázom nektek kedves hiveim e nagy bőjt alkalmából azt a fontos kérdést, hogy miben áll voltaképen *bennünk az Isten országa* s ez által útmutatást adok nektek, hogy azt, amit Krisztus nekünk hozott, azt a legjobbat, amit adni akart, magatok számára lefoglaljátok s ugyanakkor megtapasztaljátok, hogy az olyan lelkületet s érzületet méltán hivhatja az evangelium s Szent Pál is *„Isten országának."*

E célból fölveszem Szent Pálnak egy hires mondását a Rómaiakhoz irt leveléből: „az Isten országa nem étel és ital, hanem *igazság, béke és öröm a Szentlélekben."* (14, 17.) Szent Pál e szavakkal megmagyarázza nekünk, hogy mi az az Isten országa mibennünk, s azt *három-*

*féle lelki tulajdonságba* fekteti, nevezetesen az *igazságba, a békébe s az örömbe.* Abban a mértékben, melyben ez a hármas lelkület s érzés uralkodik bensőnkben, abban a mértékben lesz bennünk az Isten országa. Figyeljetek hát jól kedves hiveim magyarázó szavaimra, mert ha valami, hát bizonyára az Isten országa megérdemli, hogy azt jól megértsük s hogy megértvén jól, azután önmagunkban is megalapitani tudjuk.

I.

*Az Isten országának első jellege az igazság.* Az igazság alatt a Szentirás az embernek azt az állapotát érti, melyben Istennek tetszik s melynél fogva az Isten, ki nem látszat szerint itél, hanem a szivbe lát s az embert lelke fenekéig ismeri, azt mondja az emberről, ez igaz ember vagyis igazi ember. Ahogy van igazi arany s van talmi arany, ahogy van igazi gyémánt s van cseh-gyémánt, ahogy van igazi gyöngy, mely a tenger mélyében született s van gyöngy, melyet üveghutában csináltak :

úgy van igazi ember, ki az Isten gondolatai szerint való s Istennek tetszik s van talmi ember, Isten gondolataitól elütő, látszatos, nem igazi ember.

Az Isten országa csak az igazi emberekben van s a Szentirás néhány szóval megmondja nekünk, hogy kik azok az igazi emberek. Igy azt mondja Szent Pál a Római levélben: „az igaz a hitből él" (Rom. I. 17.), vagyis az igazi, Isten szive szerinti embert először is nagy hit jellemez, hit az Istenbe s örök szeretetébe, hit a Megváltóba s Üdvözitőbe, hit a Szentlélekbe, a Segitőbe s Boldogitóba. Ez a hit az igaz ember lelki világának alapvető s irányitó tartalma. Ezek az igazságok átjárják őt s adnak neki megnyugvást az élet s a világ értelme s célszerüsége iránt. Ez igazságok világosságában lát ő s kinézi maga számára az élet utjait, meglátja az élet nagy céljait s észreveszi értékeit. E világosságban megnyugszik s megtalálja a maga helyét; szilárd talaj van a lábai alatt s úgy érzi magát, mint aki biztosan s jól egyensúlyozva áll. Aki sötétben él s

nincs tisztában a világ s az élet iránt, aki mindenről kételkedik és semmiben sem nyugszik meg, akit bizonytalanság környékez s egy általános rossz közérzés jellemez, az beteglelkü, szédelgő, tántorgó ember; az nem tudja, hol van a feje, merre felé tartson a szive s az őt környező bizonytalanságban kell, hogy az az érzete legyen, hogy nincs a maga elemében. De hát az nem lehet igaz élet, ami nincs a maga elemében, akár virág, akár állat, akár ember legyen. Mily nagy jó az, ha a lélek a neki való bizonyosságban s világosságban él, — ha úgy él, mint a madár a virágzó fa galyai közt, mint a pacsirta a májusi reggel kékségében, mint a pisztráng a hegyi patakban: így él az igaz ember is a hit világosságában s a hitből való érzések friss, mély, éltető áramában.

Képzeld el csak kedves Hivem, igazi élet lehet-e az, melynek nincs neki való világossága? Igazi élete van-e a fűnek a szénaboglya alatt, igazi élő hajtása van-e a burgonyának a veremben? dehogy is van; bizony szintelen, gyönge élet az s

inkább rothadásnak, mint virágzásnak indul. Igazi élete van-e azoknak a lovaknak az angol kőszénbányákban, melyek éveken át lent a mélységben, füstös olajlámpák mellett huzzák a szénnel megrakott kocsikat s ki nem jönnek a napvilágra? Igazi életük volt-e azoknak a középkori raboknak, kiket sötét tornyok fenekére dobtak, kenyéren és vizen tartottak, dohos szalmára fektettek, de kik napsugárt sohasem láttak? Bizony nem élet az, hanem haldoklás s enyészet! s nem élet azért, mert nincs világossága a szemnek, nincs meg az élet első vigasza, a napsugár.

De valamint a pázsitnak, a vetésnek, az állatnak, embernek napsugár és világosság kell, hogy szép, erőteljes életük, egészségük legyen: úgy kell világosság a léleknek is s ahogy nem igazi élet a sötétségben való tengődés s a füstös olajlámpák szomoru pislogása: úgy nem igazi élet a tépelődő, célt s utat nem látó lelki sötétség. Ha az ember az életbe csak úgy néz bele mint a sötétségbe; ha nem néz

ki maga számára értelmet s jelentést, ha az élet nem mond neki semmit, semmit: akkor hiába, ha él is, de nem igazi élet az s az ilyen ember is nem az *igaz ember*. A semmiség sötétség, a kérdésre választ nem adó némaság sötétség; az ilyen lélek tépelődik, nyugtalan, bizonytalan s az élet és tettvágy nagy hóbort és önámitás neki. Belefárad s kedvtelen lesz.

A világ tele van e sötétséggel, tele sok, ellentmondó nézettel és véleménnyel; az egyik azt mondja: van Isten, — a másik meg azt, hogy nincs Isten; ismét az egyik azt mondja, hogy van lélek s életcél s nem élünk hiába, — a másik meg azt, hogy nincs életcél s hiába küzködünk s nem érdemes becsületesnek lenni. — A legtöbb ember ettől az ellentmondó zűrzavartól egészen össze-vissza van kuszálva, lelke egyszer erre, másszor arra tart. A sok nézet s vélekedés őserdejében egyáltalában utat veszít s azt se tudja merre tartson. Ugy van mint a forgács a hullámzó, sokféle áramoktól fölzaklatott vizen; körülcsobogják, körölcsapkodják, föl-

emelik s lerántják, tart az árral s ott rothad, ahová a hullám kidobja.

Ime az ilyen embereket a lélek sötétsége környékezi s nem tudják, mit gondoljanak, mit higyjenek s attól aztán az életük is erőtlen és kilátástalan, szűk és keskeny lesz s nekik maguknak sem lendülni, sem lelkesülni, sem dolgozni, sem küzdeni nincs kedvük, de erejük sincs.

Ilyenkor aztán az emberek azt látják, hogy mégis csak kellene valami vallás, mely világosságot gyujtson a kételkedőnek, mely az elmulás, az üresség és semmiség sötétségében utat mutasson. Szeretnének célt látni s értelmet e ránk kényszerített sok munkában, fáradozásban, ebben a kevés örömben és sok gondban. Nemcsak kereszteket és síremlékeket, nemcsak tört reményeket akarnának látni, hanem valami jobbat, ami értéket adna a munkának s szenvedésnek. De hát adnak-e a vallások világosságot? Annyi van azokból is s az egyik ezt, a másik azt mondja. Valamennyi ugyan azt kiáltja, hogy kell valami jobbnak lennie ennél a lelket her-

vasztó mulandóságnál s valamennyi azt hirdeti, hogy rá kell akadnunk az isteni hatalomra, mely fohászkodó s sóhajtozó lelkünkön segitsen s azt bünből s nyomorból kiemelje; de hát hol s merre van az?

Higyjétek el kedves hiveim, hogy valamint nem az ember tüzte az égre a napot, hogy az világitson neki s melegitse őt: úgy a lélek nagy világosságát sem gyujthatjuk mi. meg s hiába is bandukoltunk volna utána, ha az maga nem jön felénk s ha nem ragyog föl köztünk. Igen, neki kellett hozzánk jönnie; neki kellett magát nekünk megmutatnia s megmutatnia magát nem felhőben, mint Mózesnek s nem látomásban, mint a prófétáknak. Felhő s látomások nem csitították el az emberiség vágyát, mely folyton kitört az emberek lelkéből s azt imádkozta: mutasd meg arcodat! Téged magadat akarunk látni. A fényes felhő, a ragyogó látomás nem napvilág! Jőjj hát fel napkelet s ragyogj bele szemünkbe s lelkünkbe, hogy lássunk s soha többé ne kételkedjünk. S ez a napvilág tényleg ránk ha-

sadt s eljött Krisztus s nemcsak szóval mondta, hogy „én vagyok a világ világossága", hanem úgy mondta, ahogy a fény s világosság szokott beszélni: ragyog, s látunk s örülünk neki. Az Isten napvilágot gyujtott nekünk Krisztus lelkében s e lélekből sugárzott a világ helyes meglátása, a nagy utak s célok meglátása, az élet, a munka, a kereszt értékeinek meglátása, a megpróbáltatásokban rejlő, isteni célok meglátása, — világos lett s láttunk, láttunk s elemünkbe jutottunk.

Ime ezek a látók Isten fiai s Krisztus testvérei! S ezek az *igazi emberek*, azok az *igaz emberek*, akik a hitből vagyis a világosságból élnek. Nemcsak akkor élnek belőle, ha megöregszenek, nemcsak akkor, ha rossz dolguk van és betegek; nemcsak akkor, ha félreértik s üldözik őket: hanem élnek belőle mindig s mindenütt s világossággal felelnek a kétség sötétségére s látással a nyugtalan s vágyódó öntudat sejtelmeire s aggságaira s ez az ő legnagyobb tettük.

De az az *igazság*, mely Szent Pál

szerint az Isten országának első eleme, nemcsak világosság és látás s az az *igaz ember*, ki Szent Pál szerint a hitből él, nemcsak a hit világosságában látó ember, hanem több ennél. Nem elég a *hit világosságában látni*, hanem a *hit világítása szerint tenni kell*, ahogy azt az Úr Jézus mondja: „Nem aki mondja nekem Uram, Uram" s ugyancsak nem, aki látja, hogy az Úr mit akar s hová mutat, „hanem a ki Atyám akaratát cselekszi, az megyen be a mennyek országába" s csak az leszen — tehetjük hozzá — igaz ember is.

S valóban a világosság a cselekvés miatt van. Nem igazi emberek azok a keresztények, kik csak hisznek, de a hit szerint nem élnek; sőt azt kell mondanunk, hogy a maguk részéről növelik a zürzavart s megingatják az emberekben a keresztény világosság iránt a bizalmat is, ha azt szájjal vallják, de tettel megtagadják. Ellenben igaz emberek lesznek azok, akik a hit világosságát nemes, tiszta, kötelességtudó, okos, értelmes, meleg s munkás életben kiváltják. Ilyeneké, mondhatjuk, az Isten

országa, abban az értelemben is, hogy ilyenekben megvan az Isten országa.

Tekintsd csak meg kedves hivem, hogy hogyan dolgoznak ezek azon az Istenországon s engedd meg, hogy sorba kimutassam neked, hogy a hit világossága hogyan változik el bennük eleven életté.

Kezdjük azon, hogy a hit világosságában látom, hogy Isten az én atyám, akihez ragaszkodnom s akit szeretnem kell, akkor ebből a hitből ugy indulok ki az élet utjaira, hogy azokon soha sem fogom magamat elhagyatottnak tartani. Lehetséges, hogy kis ember leszek a nagy világban, akire nem vetnek ügyet; de azért tudni fogom, hogy lelkem Isten szemében nagy érték s hogy nekem mindig úgy van közöm hozzá, mintahogy a gyermeknek köze van atyjához s akkor is van köze, ha különb testvérei vannak nálánál. Ugy-e az ilyen világosság bennem bizalom s öröm s megdobban a szivem tőle. Továbbá, ha a hit világosságában látom, hogy Isten az én Atyám s hogy nekem közöm van hozzá, akkor közvetlen, biztos érzéssé

válik az a belátásom is, hogy gyarló, de bizó szivem fohásza eltalál hozzá s hogy becsületes, tisztességes munkám nem kevesebb, mint az ő szolgálata. Lelkiismeretem szava az ő szava s legközönségesebb cselekedeteimben is isteni szándékokat valósitok meg; tudom, hogy Isten mindent becsül s számon kér tőlem, amit neki tiszta, nemes szivvel adhatok. Ime, mily meleg öntudattá s önérzetté változik el bennem ez a világosság s hogyan emel ki a köznapi élet apró-cseprő bajai fölé. Nem volna-e kislelküség tőlem, ha e nagy hit s nagy inditások behatása alatt mégis kis kellemetlenségek s nehézségek cérnaszálaiba gabajodnám bele, — ha csetlenékbotlanék s nem tudnék kilépni sikamlósabb s kövicsesebb utakon is, mikor ily készséges, segitő kar nyúl hónom alá?! Továbbá ha a hit világosságában látom, hogy Isten szeret engem s mindenféle segédeszközt bocsát rendelkezésemre, — ha látom, hogy sugallataival s lelkem s érzésem csodálatosan sokféle befolyásoltatásával igazgat s biztat s ugyanakkor akarati erőt is ad, akkor

természetes az is, hogy dacára gyarlóságaimnak nagy bizalomra ébredek iránta s természetem, indulataim, szenvedélyeim s hajlamaim idomitásában s kisértéseim leküzdésében úgy támaszkodom rá, mint egy hűséges nevelőre s tapasztalt tanitóra. Ennek következtében nem válom kislelküvé, nem kételkedővé, nem vesztem el kedvemet, hanem folyton uj lendületet veszek, mert Isten akarja s a kegyelem nógat rá. Ime a hit világossága bennem bátorságot, leleményességet, okulást, kitartást vált ki; nemcsak látok a világosságban, hanem éledek tőle s élek benne. — Továbbá, ha azt látom a hit világosságában, hogy lelkem halhatatlan s hogy úgy van a testben, mint a csira a földben s hogy egyszer kivirágzik s csodálatos uj életre ébred, ha ugyan jól fakad s a világ göröngyeibe nem szorul bele: akkor ez a világosság oly törekvéssé, tehát életté fog bennem kialakulni, hogy mindent megteszek, csakhogy lelkem kárt ne szenvedjen. Ha szemben találom magam testi vággyal lelkem rovására, akkor készséggel

fogom azt magamban letörni s minél nagyobb érzékem lesz a belső tisztaság s szivnemesség iránt, annál elszántabb s ügyesebb leszek hajlamaim s szenvedélyeim nevelésében. — Végre, ha el is tévelyedem s hibázom s vétkezem, mivel hitem világosságában látom, hogy Isten nagyobb az ő kegyelmében, sem hogy azt kimerithetném s hogy ő akar is, képes is segiteni rajtam: ez a belátás ismét erős ösztönzés és lökés lelkemnek, hogy ne piszmogjak szemétdombokon, hanem emelkedjem föl a tisztes, nemes érzések magaslataira, ahol aztán nem merül ki életem lelkiismeretem szemrehányásaiban s öntudatom meddő tépelődéseiben.

S mit szóljak, ha a hit világosságában élek, Krisztushoz való viszonyomról, ki azért jött le hozzánk, hogy a világ világossága legyen s mi mindnyájan általa a szó szoros értelmében fölvilágosodottak legyünk; de aki az ő küldetését azzal ki nem meriti, hanem akarja, hogy életünk legyen. „Azért jöttem — mondja ő maga, — hogy életük legyen s hogy bővebben,

teljesebben legyen.“ Mindkét tekintetben teljes hűséggel s odaadással akarok iránta lenni s azt a legigazabb emberiséget akarom magamban Krisztus kegyelméből s példája szerint kialakitani, melyről Pál apostol irt Titusnak: „megjelent a mi Üdvözitő Istenünknek emberisége“ (3, 4.), az a legigazibb emberiség, melyet utánozni s melyet átélni kell. Krisztus szerint akarok igaz ember lenni s a menyországot is önmagamban a szerinte való igazságon fölépiteni. Ahogyan mondatik, hogy „az igaz hitből él,“ úgy én azt akarom vallani, hogy az igaz Krisztusból él s Krisztussal egy életet él. Az ő világosságában akarok látni s az ő világosságából akarok élni; mindkettőt akarom; tudom, hogy akkor igaz ember leszek.

S ami azt illeti, hogy Krisztus világosságában akarok látni s nézni világot s életet, küzdelmet s keresztet, bátran mondhatom, hogy e világosságot szivből szeretem, szeretem úgy mint a napsugárt, — mondhatom, hogy életelemem s benne vagyok, élek, mozgok. Úgy el tudom nézni

a világ sötétségében ezt a kedves mécsest, melyet Krisztus gyujtott nekünk; nézem s örülök neki, — örülök, hogy oly jól világit s hogy ki nem fogy olaja. Teljesen úgy teszek, mint ahogy Sz. Péter irja e mécsesünkről, hogy éljünk világosságában s hogy igazodjunk szerinte „figyelmezvén rája, mint homályos helyen világitó szövétnekre, mig a nap fölkel s a hajnali csillag feltünik szivünkben.“ (II. Pét. 1. 19.) Néha belenézek a sötétségbe, de csak azért, hogy jobban megörüljek mécsesemnek s hogy a környező zűrzavaros éjszakából, mely a Krisztusban nem hivő világot jellemzi, hálás, lelkes szivvel térjek vissza szövétnekemhez. Ott a sötétben sokat okoskodnak, sokat vitatkoznak a világosságról, de tényleg sötétben ülnek s ugyancsak sokat kutatnak s beszélnek igazságról, de nagy kétség borul az elmékre; a mi mécsesünk pedig belevilágit lelkünkbe s megnyugtat, „hogy ne legyünk többé habozó kisdedek s ne hajtassunk ide s tova a tudomány minden szelétől“ (Efez. 4, 14); azután meg a mi

mécsesünk világit s mutat nekünk tisztán utat s irányt, hogy bizalommal mehessünk előre. Neki köszönhetjük, hogy jó uton s jó irányban megyünk, úgy ahogy azt az apostol akarja, mikor irja: „kérve kérlek az Úr előtt, hogy többé ne járjatok úgy, mint a pogányok járnak elméjük hiuságában, sötétséggel meghomályositott értelmük lévén, elidegenülvén az Isten életétől a tudatlanság által, mely bennük vagyon, szivük vaksága miatt.“ (4, 17. 18.) Nálunk nincs vakság, nincs sötétség; Krisztus világit s mi világosságában látók vagyunk.

De gondolhatjátok kedves hiveim, ha igy látni akarok Krisztus világosságában s örülök a sötétben kigyujtott szövétneknek, hogy akkor élnem is kell belőle. Hiszen az élet ereje árad Krisztusból s az vonz, az megragad, az sodor engem. Aki látja őt, annak a lelkébe szürődik képe s nem ereszti el többé, — aki érintkezik vele, annak szivébe beleszürönközik az ő szelleme s mint az erjesztő erjedésbe hozza egész belső világát; a lélek seprejét, a

bünt kiveti s azután keleszti, alakitja s átformálja öntudatunkat. A szentségekben számunkra az erő s az élet forrásait nyitja s akarja, hogy azokból meritsünk erőt s üdvöt. Hiszen az igazi ember szomjas és iszik, — az igazi ember éhes és eszik, — az igazi ember kifárad és fölfrissül, — az igazi ember érzelmes s barátkozik; aki nem szomjas, nem éhes, akinek szive kő, s munka után pihenni nem vágyik és nem tud, az nem igazi ember. Szomjas lelkem Krisztusból él s belőle merit, ahogy ő maga mondja: „aki szomjuhozik, jöjjön hozzám és igyék“ (Ján. 7, 37,). — Éhes vagyok, erőre van szükségem s azért őt veszem s őt eszem, örök életet eszem magamnak; áldozásaim nekem erő s élet. — Fáradt vagyok s az élet megvisel; utjain nemcsak a lábam, hanem a szivem lesz véres; s azért Krisztushoz megyek s bizalommal kitárom lelkem sebeit s enyhülést és gyógyulást meritek szentségében, a penitenciatartásban s igy tovább, az egész Krisztus s hozzávaló viszonyom nekem élet s jobb élet s nemesebb, szere-

több élet lesz. Igy aztán megtapasztalom kedves hiveim, hogy mi az az igazság, mely az Istenországának első alkatrésze s ugyanakkor megtapasztalom azt is, hogy mi az az Istenországa bennünk.

Kivánhatnék-e nektek k. h. valami jobbat mint ezt, *Krisztus világosságában látni* s *Krisztus világosságából élni* s eszerint *igazi embernek lenni?!*

Mily óriási kegyelem ez a világosság s ez a látás, ez a biztos s minket mindig szebb, fölségesebb érzésekre s erényekre rásegitő itélet! Mily erő és öntudat az, ha ezt a mi törékeny életsajkánkat örök eszmények csillagai felé igazitjuk s ha nem törődünk hullámok csobogásaval s „a kérdésekben és szóvitákban nyavalygó emberek“ (I. Tim. 6, 4) locsogásával, hanem a nagy irányt nézzük s követjük szüntelen! S még ennél is nagyobb kincs és boldogság, ha azt a krisztusi világosságot s igazságot következetesen s végig átéljük s ha azon iparkodunk, hogy keresztények s katholikusok legyünk necsak anyakönyvek, necsak általános elvek, hanem a meleg,

tiszta, bensőséges élet szerint, hogy ne legyünk a mi kereszténységünkkel úgy, mint az a bizonyos hindu fejedelem volt az almával. Indiában alma nincs s mikor ez a fejedelem Európába készült utazni, hát többi közt nagyon földicsérték neki az almát, hogy mily jó gyümölcs az, mily izes és zamatos. Amint aztán a fejedelem utazásai közben tényleg egy európai kertben a földicsért almafák alá is került s látta a földön heverni a lehullott sok almát, fogta magát s kezdte kóstolgatni sorba, mert hiszen ez volt az a csoda jó gyümölcs, melyről neki annyi szépet, s jót mondtak. Hát bizony kóstolgatta is sorba egyikét a másik után; de hát az mind savanyú, keserű, fanyar, nyives, vagy rothadt volt; el is dobta valamennyit s meg volt győződve, hogy az alma utálatos, rosz gyümölcs. Pedig ugy-e nem volt igaza, mert bizony a megérett alma jó gyümölcs s csak az a jól megérett s a fáról le nem hullott alma mutatja a fa igazi jóságát. Igy van ez a mi kereszténységünkkel is. Sokan mondják: a keresz-

ténység nem az az élő igazság, mert ime hány rosz ember, mennyi nemtelen rosz érzés terem meg rajta. De hát az nem ott termett; ahogy a hernyó: a pete, a nyiv sem az almafából való: úgy nem való a gyönge hit, a bűnös érzés s a nemtelen élet sem a kereszténységből. A petéket, melyekből pondrók lesznek, mindenféle legyek, vagy szép szárnyú pillangók rakták az almába s éppenugy tolakodó, arcátlan tudákosság, vagy csábitó, hizelgő ingerek s izgalmak rontották el a szépen induló, keresztény lelkeket. Kár a lehullott almákért s kár a romlandó lelkekért! De az igazság nem a rothadás, hanem az igazság való, igaz, krisztusi élet s örülnünk, hogy ha azt élhetjük s becsüljük úgy mint kincset, hatalmat, mint erőt és szépséget, — azaz hogy ez mind kevés, — hanem becsüljük ezt úgy mint az Istenországát!

## II.

*Az Isten országának második jellege a békesség.* Krisztus Urunk övéinek bé-

két igér ; valami sajátos, a világ fiai előtt ismeretlen békességet helyez kilátásba szeretetének legértékesebb ajándéka gyanánt. „Békességet hagyok nektek — mondja az Evangeliumban — az én békességemet adom nektek; nem mint a világ adja, adom én nektek.“ (Ján. 14, 27.) Tehát teljesen különálló, kiváló s félreismerhetetlen adománnyal akarja az Úr a maga hiveit kitüntetni s boldogitani, mikor nekik az ő páratlan, a világban sehol föl nem található békességét adja, még pedig oly adománnyal, melyet csakis ő tud adni.

Első tekintetre úgy látszik, mintha az ember szivbeli, édes békességet ajándékul mástól nem is kaphatna s annak a szivben kellene kialakulnia s az öntudat belső állapotából kisugároznia, s ez a felfogás annyiban mindenesetre igaz, hogy a békesség végre is a helyesen elrendezett életnek öntudata ; békesség ott van, ahol az ember lelkében s szivében s külső viszonyaiban is az érvényesülő rendnek öntudatára jutott; békesség ott van, ahol azt

mondhatjuk: rendben vagyok Istennel, rendben embertársaimmal s igy aztán igazán magammal is! Nagy szó ez kedves hiveim, melyet csak az mondhat el igazán, aki az élet összes vonatkozásaiban megteszi kötelességét s minden körülmény között jól megállja a helyét. S még az is kell hozzá, hogy ezt ne csak gondolja, hanem hogy önszeretettől el nem homályosult öntudattal lássa, azzal a tudattal, mely keményen fogja magát, mely józanul s szigoruan vizsgálja s itéli meg magát s mely az Isten tisztaságának világosságával tud belevilágitani a lélek mélyeibe s a sziv redői közé, hogy nyomára jusson hibáinak s szakitson minden önámitással, képzelődéssel s hiusággal. Ha láttál kristálytiszta, mély vizeket, melyeket a napsugár világossággal telit s a fenék köveit és kavicsait is fénykarikákba foglal, akkor birod képét az Isten szerint való békességes léleknek, melynek egész lényén s tudatán az isteni akarat mint rend s az isteni tetszés mint fény és szépség van elöntve. Ez az átlátszóság és lelkiség s ugyancsak

az azt kisérő s követő megnyugvás természetesen a lelket tölti ki s a hogy a vizet nem lehet átlátszóvá tenni, ha maga nem tiszta, úgy nem lehet a lelket békességessé tenni, ha maga nem birja a rend s a teljesitett törvények tudatát.

De jóllehet a békességnek szivünkben kell honolnia s lelkünket kell eltöltenie, azért mégis csak igaz, hogy azt az Isten adja s hogy az a krisztusi békesség az Úr ajándéka. S ugyan hogyan? Hát úgy, hogy a békesség a bünös emberben — s kicsoda nem az — nemcsak rajta, hanem Istenen is fordul. Mi ugyanis mindnyájan a békéhez a békétlenségből, a megnyugváshoz a nyugtalanságból s a zavarból jutunk. A fiatalság ki nem forrt s szenvedélyektől izzó éveiben először is a békétlenség utjaira lépünk s csak keserü tapasztalatokon okulva jutunk el a bölcsességhez s csak az élet harcaiból s büneinkből megtérve jutunk a békéhez. Ki az az ember, aki kora ifjuságától fogva mindenben Isten akaratához szabta magát s akinek lelkén, ha később meg is tért s

jó, derék keresztény vált is belőle, ne borongnának a bűn s a hűtlenség emlékfoszlányai? Kik azok, kik kezdet óta s végig az életen az Úr törvényeiben jártak s jobbik magukhoz s szivük tiszteletreméltó igényeihez mindig hivek voltak? Az irás nagy hévvel dicséri őket mondván: „Boldogok, kiknek útjuk feddhetetlen, kik az Úr törvényeiben járnak.“ (Zsolt. 118, 1.) De feddhetetlenségből kevés van a világon. E helyett az ember saját szenvelyeinek sugallataira hallgat s azzal a szabadossággal kacérkodik, mely fájdalmat s halált hoz. A helyett, hogy elismerjük urunknak az élő Istent s hogy törvényei szerint igazitsuk gondolatainkat s hajlamainkat, inkább azokra hallgatunk, kik a szenvedélyek oktalan fölszabaditásáról s a vágyak esztelen korlátlanságáról s uj értékekről beszélnek, melyek csak veszteségeket jelentenek. Az Isten akaratát kelletlen korlátnak s a törvényt nemtelen igánnak nézzük s jóllehet tudomány s tapasztalat egyaránt azt hirdeti, hogy mindenben, még hajunk s körmeink növésében

is törvény alatt állunk, mégis a legfontosabb világban, az öntudat világában a törvényt s az Urat elismerni nem akarjuk s saját nézeteink s kényünk szerint hozunk magunknak törvényeket. Ha nem is estünk valami nagyobb bünbe s ha nem is merültünk bele az Istentagadás s a szabadosság lápjaiba, azért van rajtunk bűn s hűtlenség elég s nem hiszem, hogy találkoznék egykönnyen ember, ki életére visszszanézve, állitaná, hogy az úgy folyt le, ahogy azt törvény s lelkiismeret eléje szabta s hogy nincs rajta kivetni való. Ellenkezőleg, minél tisztultabb s higgadtabb belátással s minél őszintébb s igazabb érzéssel tekintünk vissza életünkre, annál inkább be fogjuk ismerni, hogy bizony mi magunk rontottunk azon legtöbbet. Mi leszünk igy önmagunknak vádlói s birái, kik békéltető s megnyugtató itélet helyett éles, lesujtó itéletet hozunk önmagunk ellen s édes békesség helyett sajgó, fájós, megszégyenitő érzéssel telitjük lelkünket. A próféta találóan irta le több mint harmadfél évezred előtt az ember e bé-

kétlen útait s életét: „A ti gonoszságtok választ el titeket Istenetektől s büneitek rejtik el az ő orcáját előletek, hogy meg ne hallgasson. Kezeitek megfertőztettek vérrel s ujjaitok gonoszsággal; ajkaitok hazugságot szólanak és nyelvetek gonoszságot beszél. Nincs, aki igazságra hivatkozzék, sem aki igazán itéljen; hanem a semmiben biznak és hiuságokat szólanak; bajt fogannak és gonoszságot szülnek. Az áspis-kigyó tojásait költik ki. Az ő pókhálójukból nem lesz ruházat és szövésükből nem lesz takaró; munkájuk haszontalan munka és a gonoszság cselekedete az ő kezeikben." (Izai. 59. 2—6.) Ezek a próféta kemény szavai, melyekből azután méltán hozza le a következtetést, mely minket most érdekel, hogy éppen mert ilyenek az emberek, azért „a békesség útját nem ismerik és nincsenek igaz járatban; ösvényeik tekervényesek, aki azokon jár, nem tud a békességről." (59, 8.) Vagyis a bünnek alapján nincs békesség s az emberi sziv éppen a bün miatt a békességet átlag nem élvezi.

De hát mit kellene nekünk, szegény, békétlenkedő embereknek tennünk, hogy békességünk legyen s honnan vehetnők a rendbejutás s a megnyugvás fölségesen édes tudatát? Őszintén felelek: úgy látom, hogy erre önmagunkból képesek nem vagyunk, hanem hogy azt annak kellene megadnia, aki a borut szétoszlatná s aki egy sokban elrontott, elsötétitett s elgyöngitett életnek önvádjaitól megszabaditani s sötét emlékeiből lelkünket kiemelni tudná, — más szóval, édes békességre csak az segithet rá minket, aki a mi életünk nagy gondját s sötét foltját, a bünt leveszi rólunk.

De hát azt felelitek ti tán erre: Minek erről tépelődni? bánja meg kiki bünét, tegyen eleget vétkeiért, főleg pedig éljen tisztességesen. Feledjük el mindazt, ami nemtelen, alacsony, hideg, durva érzésekből megfordult szivünkben; feledjük, ami baj, igazságtalanság, tisztátlanság, kegyetlenség fakadt lelkünkből; feledjünk s javuljunk s ez uton megenyhülünk s a békesség tér majd lelkünkbe.

Azonban ez a fölfogás ki nem elégit s ha szerinte indulunk el, békességet bizony nem találunk, még pedig azért, mert büneinkhez s azoknak eltörlesztéséhez annak a fölséges, de büneinkkel megsértett Istennek is volna szava. Hiszen Őt bántottuk meg a bünnel. Mikor magunkkal meghasonlottunk, meghasonlottunk Övele is, mikor magunkat lealacsonyitottuk, Őt bántottuk meg s saját sérelmeink s keserveink fenekén az ő haragjának sepreje gyülemlett fel s vétkeinkben nem a saját lefokozódásunk, hanem az isteni Fölség lábbal taposása a legkinzóbb s a legnagyobb baj. Már pedig a kibékülés kettőn fordul; egy fél hiába békül, főleg ha az az a fél, ki csak jót vett a másiktól s csak roszat adott, — ha az az a fél, aki végtelen kicsiny s igénytelen a végtelen nagy Fölséggel szemben. S ugyancsak mit használ, ha én felejtem el büneimet s alávalóságomat, — ha én altatom el lelkiismeretemet, s ugyanakkor a végtelen, nagy Isten, az én Uram és Birám nem felejti el büneimet?! Megmondom én,

hogy mi kellene nekünk. Az kellene kedves hiveim, hogy az Úr bocsásson meg nekem, hogy az Úr felejtse el s törölje el büneimet. Kellene belém az a biztos értesülés, kellene belém az a rendületlen megbizonyosodás, hogy ő megbocsátott s mindent felejtett, — hogy elfelejtette „ifjuságom vétkeit s tudatlanságait" (Zsolt. 24, 7.), — hogy elfelejtette, amit gyarlóságból s könnyelmüségből s ismét dölyfből s gonoszságból vétkeztem. De hát elfelejtette-e ezt már? Ime az én imám: „Ne memineris, ne memineris," ne emlékezzél, Uram, ne emlékezzél! Felejts Uram, te, ki mindent tudsz, felejtsd el lelkem torzulását, felejtsd el vérem lázadását, felejtsd el árulásomat, felejtsd el szégyenemet s felséged sérelmeit, felejtsd el! Ez volt mindazoknak, kik legjobbak lettek, de nem mindig voltak jók, gondja, — ez volt a prófétának is aggodalma s ez aggodalomból fakadt imája, az az ima, mikor igy kiált föl lelke: „Ne haragudjál, Uram, oly igen s ne emlékezzél meg többé gonoszságainkról; ime, tekints ránk, mi mindnyájan a

te néped vagyunk." (Iz. 64, 9.) Ez a gond sugalmazta Baruk próféta imáját is, mely mindnyájunk érzéseinek visszhangja: „Es most, mindenható Isten — mondja a próféta — a szükségben levő szorongatott lélek hozzád kiált. Hallgasd meg, Uram és könyörülj, mert irgalmas vagy és könyörülj rajtunk, mert vétkeztünk előtted. Hallgasd meg most Izrael halottainak, — azoknak, kik végső inségük által a halottakhoz hasonlitanak — és azok fiainak imádságát, kik vétkeztek előtted és nem hallgatták az ő Uruk Istenük szavát. Ne emlékezzél meg atyáink gonoszságairól, hanem emlékezzél meg a te kezedről és nevedről ez időben; mert te vagy a mi Urunk s Istenünk és dicsérni fogunk téged Uram! (Bar. 3, 1—6.)

Ime neki kell tehát felejtenie, neki kell megbocsátania, neki kell törölnie! Értjük-e már, hogy a szivet kicsoda békiti s ki adhatja neki páratlan s egyetlen ajándékképen azt a békességet, melyet sem az ember, sem a világ nem adhat? Értjük-e, hogy ki felejthet vétket s bünt úgy, hogy

igazán feledve legyen s ki törölhet el lélekről Kain-nyomokat, ki oszlathat el öntudatról örök gondokat, ki emelhet ki a bün sirköve alól lelkeket? Értjük-e, hogy ki merithet el bünt, kint ugy, hogy a mélység nyelje el azokat, — ki moshat le a lélekről vért és szennyet úgy, hogy nyoma se legyen s a lélek megint tündöklő legyen, amilyen volt ifjuságának érintetlenségében? Értjük-e, hogy ki frissithet fel lelket úgy, hogy ne látszassék rajta kimerültség s ne rója az élet útjait úgy mint a járatlan, terhes útak megviselt vándora?

Azt az Isten teszi s csakis ő teheti; de hát örüljünk neki, hogy megteszi, s hogy teremtő kedvvel s üdvözitő szeretettel fog e munkájához. Halljuk csak, hogy mit tesz? „Én vagyok, én magam vagyok, ki eltörlöm gonoszságidat enmagamért és nem emlékszem meg büneidről.“ (Iz. 43, 25.) Ime a bűn aggasztó s megalázó vádjai helyett az engesztelődés szózata s a béke éneke csendül meg lelkemben: „Én, én feledek enmagamért“; ezek a fogadkozó, készséges felejtőnek szavai! S ismét: „el-

enyésztetem mint a felhőt, a te gonoszságidat és mint a ködöt büneidet; térj hozzám, mert megváltottalak téged." (Iz. 44, 22.) Ne kételkedjünk, ne bizalmatlankodjunk benne azért, hogy talán mégis csak túlnagy a mi hűtlenségünk s égbekiáltó a vétkünk; mert erre is van szava s ő mondja: „ha büneitek leendenek mint a karmazsin, mint a hó megfehéredjnek és ha pirosak leendenek is mint a bibor, lesznek mint a fehér gyapju." (Iz. 1, 18.) Biztosit, „hogy háta mögé veti minden bünömet," (Iz. 38, 17.) „amily messze van napkelet napnyugattól, annyira távolitja el tőlünk gonoszságainkat." (Zsolt. 102, 12.) Biztosit, hogy eljön s „hozzánk tér és könyörül rajtunk s a tenger mélységébe veti büneinket." (Mik. 7, 19.) S ezt mind mondta régen s mondta s igérte sokszor, azután pedig tényleg eljött s „eltörülvén — mint Sz. Pál mondja — az ellenünk szóló végzés kéziratát, mely ellenünk bizonyitott és elvévén azt, fölszegezte a keresztre" (Kol. 2, 14.). Ime, eljött s tengerbe dobta s messze, napnyugatnyi messzeségbe

dobta s vérébe fojtotta bele büneinket, hogy ingadozások s aggódások fölött el a biztonság s a rendületlen megnyugvás legyen részem, — hogy romlás, züllés, tévelygés, aggodalom s kedvetlenség helyett a lelki épség, erő s egészség foglaljon bennem tért, — hogy lelkemben a zsoltár szava szerint elcsattanjon az igazságosság s a békesség csókja. (Zsolt. 84, 11.)

Istenem, Istenem, kicsiny mindig az ember; amikor vétkezik, törpének bizonyul; amikor pedig megtérni szeretne, akkor megint kétségeitől s aggódásaitól szontyorodik el. De Te, Uram, Te nagy vagy mindig; nagy vagy, mikor megbántunk s nagy vagy, mikor bánkódunk; „Te nem veted meg soha kezed alkotmányit." (Zsolt. 137, 8.) S igy kell ennek lennie; Neked nagynak s fölségesnek kell lenned s nagyobbnak mint gondoltam s nekem alacsonyabbnak s tehetetlenebbnek kell lennem, alacsonyabbnak mint képzeltem! Neked kellett jónak lenned, végtelenül jónak, hogy a roszat jóval legyőzzed, — neked kellett ujra teremtőnek s hatalmasnak len-

ned, hogy romból, sülyedésből, halálból varázsolj uj életet. Ah, Uram, hogyan köszönjem azt meg neked, hogy mindezt igy akartad, hogy győzni igy akartál, hogy engem csodálatra, ámulatra ragadni igy akartál, hogy aggodalmaimat örök szereteted vallomásába s büneimet véredbe fojtani akartad! Azért vagy hát Te oly nagy s én oly kicsiny; Te nagyobb a vételnél s én„ csekélyebb minden irgalmadnál." (Gen. 32, 10.) Én tudok rontani, Te pedig tudsz teremteni s boldogitani s hegyibe még „megkoronázni — az elbukottat is — irgalmassággal és könyörülettel." (Zsolt. 102, 4.) Azért vagy te a „békesség fejedelme" s adsz békességet, amilyet a világ nem adhat. Ezt adod s ezt kapom én is tőled!

Kedves Hiveim! Ime, ha ezt a békességet birom, akkor bennem van az Isten országa. Ha ily győzelmes örömben s ily édes tudatban nyugszik meg lelkem, — ha e minden képzeletet meghaladó „békességnek gondolataival" (Jer. 29, 11.) telik meg szivem, — ha elborit aggodalmat s elfojt kételyt a „békesség folyama" (Iz.

66, 12.), ah, akkor bizony megéreztem azt is, hogy ő maga jött el hozzám s hamisitatlan valóságában s utánozhatatlan eredetiségében mutatkozott be nekem. Eljött s elhozta azt, amit igért, „békességet a jóakaratú embereknek.“

Legyen hát lelkünk fenekéig jóakarat bennünk, kedves hiveim; legyen őszinte, igaz bünbánatunk, hogy szivből szakitsunk a rosszal s hogy kivessük lelkünkből a bünt töredelmes bánat s gyónás által. De a gyónásról beszéltek nektek már sokszor, azért arra most ki nem térek, hanem inkább csak azt hangoztatom, hogy miután már megtértetek s büneitek bocsánatát vévén Istennel kibékültetek, hát tapasztaljátok azt meg s éljétek át úgy, hogy megnyugodjatok benne s örüljetek neki. Főleg pedig két irányban szeretném, ha beleélnétek magatokat. *Először* az által, hogy véglegesen s változhatatlanul állástfoglaltok Isten mellett s leszámoltok bünnel s világgal s nem ismertek sem kincset, sem csábot, sem szenvedést, sem kényszert, amiért Istentől elszakadnátok. Istenhez sze-

gődtetek; uratoknak, királytoknak őt választottátok; ez irányban többé nem inogtok, nem habozotok s épp azért a szív békességét többé el nem vesztitek. — *Másodszor* pedig azt szeretném, hogy az Úrral, a békességnek Szentlelkével öntudatos kapcsolatban legyetek, magatokat hozzá közel érezzétek, a békesség gondolatait tőle vegyétek, kételyeitekben őt kérdezzétek, lelketek ösztönös moccanásait az ő sugallataival ellenőrizzétek s szivből örüljetek a békesség bennetek lakozó Istenének, aki minket is ugy üdvözöl, hogy „béke veletek“ s aki lelkünket folytonos vigasszal árasztja el a szerint, amint a prófétánál mondta: „Ime rád teritem a békességet, mint a folyóvizet.“ (Iz. 66, 12.) Mikor ezt érzem, akkor értem meg csak igazán Sz. Pálnak azt a szavát, hogy az Isten országa békesség. Valóban az ember, kiben isteni béke lakik, az az Istenországa!

III.

*Az Isten országának harmadik jellege az öröm*, mert lehetetlenség, hogy

ne örvendjünk, ha Istent birjuk s Istenéi vagyunk. Az öröm nem egyéb, mint az erős, meleg élet érzete, — nem egyéb mint átérzett s megtapasztalt erő. Ha testben egészséges és friss v. i. erős vagyok, — ha pezsdül a vérem s ellüktet minden sejtbe s minden hajszálerecskébe, — ha rendben s lendületben érzem magam, — ha munkámban boldogulok s törekvéseimmel célt érek, — ha helyzetemben boldogulni s érvényesülni tudok s polgártársaim becsülését és elismerését ki tudtam magamnak vivni, — ha állapotomnak s s hivatásomnak megfelelő otthont tudtam teremteni, ahol megértést, meleget s pihenőt találok, — ha testi fáradalmak s lelki küzdelmek közepette ugy érzem magam, mint aki ezt mind birja s győzi, — ha nemes öntudat sugalmazza tetteimet s életem tiszta szivből fakad mint ahogy tiszta forrásból fakad a hegyi patak vagy a réten kigyózó ér: ime ez mind erő, mely mikor megtapasztalom s melegen átérzem, örömérzetté válik bennem.

De a természet ez erőin túl vannak az

emberben még más erők is s az egészség, a munka, a becsület jótékony érzésein kivül vannak még más élettartalmak, vannak még más öntudati kincsek s azért aztán *mélyebb, lelkesitőbb s boldogitóbb örömök is* s ezekről kell elmondanunk azt, hogy *az Isten országának alkotórészei.* Ez örömök annál becsesebbek s értékesebbek minden más földi örömnél, amennyivel fölötte áll az Isten országa a testi egészség, a földi dicsőség, a becsület s vagyonosság országainak. Ezek a *földi ember* országai, — az a másik öröm, melyről itt szó esik az *isteni ember* országa. Menynyivel jobbnak kell lennie ez örömnek, mely istenivé teszi az embert, minden egyéb élvezetnél! S valóban kedves hiveim, ha jó egészségben s friss erőben érzem magam, akkor a testi erő s épség országa van bennem s az jó nekem s örülök neki, s ez földi ország; éppen úgy, ha sikereim vannak s boldogulok gazdaságomban; ha jól érvényesülök mesterségben vagy művészetben, akkor az ügyesség s vagyonosság országa van bennem s körülöttem s

az is jó nekem s örülök neki s ez is földi ország; de ha öntudatom világában Istent birom s érzem, hogy enyém s nem szakit el senki tőle, — ha érzem, hogy sugal és világit és vezet s istenivé változtatja el igénytelen életemet, — ha úgy érzem, hogy nemcsak életem utjain világit, hanem halál után is az örök élet útjaira állit, — ha úgy érzem, hogy testvérem is, mesterem is s megváltóm is, ki el nem hagy, hanem velem jön; ha látom, hogy örök hittel s halhatatlan reménnyel annak nyomaiban járok, ki útjaimat megtapossa s keresztemet hordozni segit, akkor lelkemet diadalmas, győzelmes érzetek, öröm és boldogság telitik s szivemben egy más ország, az Isten országa foglal tért.

Az Isten országának öröme tehát az, hogy Krisztushoz tértünk s az ő szeretetében élünk, — hogy ő a mienk s az üdvösség is a mienk, — hogy az ő ereje, fénye s tüze árad el rajtunk s ha ér is szenvedés és kereszt, de a vele való kapcsolat el nem szakad soha s az örök

életre való kilátást nem veszi el tőlünk semmi.

E világosságtól s e biztos tudattól van örömünk s e világosságból s e tudatból kellene örömöt meritenie az egész emberiségnek s első sorban nekünk, kik Krisztust valljuk s Krisztus nyomában járni akarunk. Van-e hát kedves hiveim részünk ez örömben, — kérdezzük ezt komolyan magunktól.

Ha szegények s szenvedők közt járok, mindenütt szomoru arcokkal, bánatos, szinte haragos tekintettel találkozom. De hát azt értem; hiszen annyi baj s igazságtalanság nyomorgatja őket. De ha nagy városok utcáin járok is, ott a pompa s a gazdagság vásárján is mindenfelé a szomoruság árnyékait látom. Ime a szegények is szomoruak, a gazdagok is szomoruak; pedig nem is pogányok, hanem keresztények. Keresztények, kik a keresztségben ugyan újjászülettek vizből s Szentlélekből, de akik nem vetették lelkük gondját s vágyát Krisztusra s nem találtak benne végleges biztosságot és meg-

nyugvást. Keresztények, akiknek van ugyan hitük, de akik még nincsenek igazán tisztában önmagukkal s Istenükkel; keresztények, akik büneiket is megbánják, de a sziv gondjait s aggodalmait illetőleg még meg nem nyugodtak. Az ilyeneknek igazi, mély, szivbeli örömük nem lehet.

Pedig Szent Pál mindnyájunknak mondja: „Örüljetek az Úrban mindenkor, ismét mondom, örüljetek" s megmondja az okát is, mert „az Úr közel van." (Fil. 4, 4.) S ez alatt, hogy az „Úr közel van," nemcsak azt érti, hogy úgy van közel, hogy nemsokára eljön értem s elszólit innen; hanem azt is, hogy közel van hozzám, közel a lelkemhez s hogy büneimet leveszi, küzdelmeimben megsegit s szomoruságomban megvigasztal, — közel van hozzám úgy, hogy én az élet minden körülményeiben övé lehetek s ő az enyém. Ezért örvend az apostol s ezért kell nekünk örvendenünk s úgy kellene, hogy ezt a szent örömöt senki se vehesse el tőlünk. Tőle ugyan el nem vette semmi s erre példa ez a Filippiekhez irt levél is,

melyben éppen buzdit arra, hogy „Örüljetek az Urban mindenkor, ismét mondom, örüljetek;“ mert mit gondolsz, honnan irta Szent Pál e bátor és lelkes fölszólitást, talán kedves, baráti körből, talán valami meghitt bethániai magányból, talán a császár palotájából vagy a római helytartó házából? dehogy is onnan, hanem a börtönből, a római Via Lata börtönének egy zárkájából; onnan kiáltotta világgá az Isten országának lelkületét, mely hivatva van a világ baját és szomoruságát legyőzni. Börtönére s láncaira mutatva hozzá tehette volna: örvendjetek úgy mint ahogy én örvendek, börtön s lánc, szenvedés s gyalázat dacára örvendjetek, ha tiszta a szivetek s ha Krisztus a ti éltetek. Ez örömöt nem veszi el tőletek senki, kin, halál, ördög, pokol sem.

Értsük meg jól kedves hiveim, Szent Pál e szavát; értsük meg jól, hogy honnan vette ő s honnan vegyük mi is az Isten országának ez örömét. Ő is, mi is ezt az örömöt nem jó egészségből, lakomákból, szórakozásból, sikerekből, nyere-

ségből, becsülésből, gazdagodásból eredeztetjük, hanem abból, hogy közel az Úr, bennünk az Úr, hogy szerinte s érte élünk, hogy büneink bocsánatát tőle bizton várjuk s összes gondjainkkal s aggodalmainkkal benne megpihenünk. Ime kedves hiveim, azokban lesz az Isten országa, kikben ily végleges megnyugvás s győzelmes öröm van!

Zárjuk szivünkbe ez örömöt s vigyük ezt mindenütt magunkkal. Világitson ez nekünk úgy, hogy mindig napsugár legyen a lelkünkben. Utánozzuk ebben a mi szentjeinket, dicsőséges testvéreinket, akiknek szent örömét semmi sem vehette el s kik nagy megpróbáltatások éjjében is világoskodtak. „Mea nox obscurum non habet," mondotta Szent Lőrinc vértanu; az én éjszakám, kegyetlen szenvedésem éjszakája nem sötét; ha borul is rám sok bú és baj, de nem alszik el lellkem világossága s e világosságból van béke s öröm bennem.

Vagy emlékezzünk vissza — mert gondolom, mindenki ismer ilyeneket —

emlékezzünk oly betegekre, kik nagy betegségeket is türelmesen szenvedtek át s Isten akaratán való megnyugvással viselték el bajaikat. Az ilyen türelmes emberek emléke úgy világit felénk mint csilag szokott fényleni az éjben s nem zárkózhatunk el jótékony, emelő benyomásaitól. Az is igaz, hogy az ilyen szenvedőknek. betegágyáról különös áldás áramlik szerteszéjjel s lelküknek fölénye s békéje megnyugvást és békét áraszt szét. Ime az ilyen szenvedőnek lelke mélyén nagy kincse van, Krisztus öröme lakik benne.

Amilyen tisztelettel nézünk az ily betegekre, kik a szenvedések sötétségében is, világitanak s lelküket s ezzel tehát vigaszukat s örömüket a bajokban sem vesztik el, éppoly komoly őszinte vággyal törekedjünk mi is arra, hogy necsak napsugaras, jó kedv idejére, hanem a megpróbáltatások keserü óráira is biztositsuk szivünk örömét. Betegség és szenvedés ne legyen akadály abban, hogy az Istenben megnyugvó szivnek vigaszait s krisztusi örömeit ne élvezzük. Ne gondolkoz-

zunk csak a fölületes embernek ötleteivel s ne vessük ellent azt, hogy mikép legyen szó örömről ott, hol csak baj van s hogyan egyeztethessük meg a szenvedést az örömmel, a könnyet a mosollyal, mikor azok egymást kizárják. Erre nézve azt mondom, hogy a krisztusi öröm nem az a kacagó, jó kedv s az a tomboló dévajság és tánc, hanem minket kitöltő, bensőséges érzés, mely mélyebben rejlik a lélek öntudatában, mint a mily mélyre hat le a baj, mely szomorit s a veszteség, mely egyes csapásokban éri az embert. Lehetnek mélységek alatt is még mélységek s szenvedések alatt is még örömök, — a veszteségek hulló lombja alatt lehet a reménynek örök tavasza, — a könnyek mögött lelki béke rejtőzhetik mint ahogy a felhők mögött is napsugár ragyog, — a megalázás s a gyalázat alacsonyságában fölényes lélek lappanghat, melyet a győzelem bizó öntudata tölt el, mint ahogy koporsó mögött is a fájós szeretet gyászát a halhatatlanság s a viszontlátás örök reménye járhatja át. Valamint hamu alatt

lappang a parázs s a téli erdő fakó takarója alatt pihen millió csirája a szépségnek s kellemnek: úgy rejtőzhetik a lélek bánata, veszteségei, szenvedései alatt vigasz s öröm, s ott várja feltámadását a szebb s mélyebb élet. S ez az öröm, mely mélyebb a bánatnál s ez a mosoly, mely a könnyeken is átcsillámlik, az kell nekünk. Lesz gondunk és bánatunk elég; bajból, küzdelemből ki nem fogyunk, de ezek dacára s ezek alá is örömöt, szent derüt akarok a lelkekbe. Úgy akarom az örömöt a lélek bajai s fájdalmai közé, mint ahogy szivesen látom lengeni a kalászt s a buzavirágot a barázdák göröngyei fölött. Göröngy is van, buzavirág is van; sőt nem volna buzavirág, ha nem volna omló göröngy. Ha a virágot s a buzakalászt szeretem s dicsérem, azzal cseppet sem mondom, hogy a földet s az esőben omló, sáros göröngyöt megvetem. Sőt nagyon is jól tudom, hogy nincs virág föld s nyirok nélkül. Úgy vagyok lelkem virágával, az örömmel is; dicsérem is, élvezem is, de tudom azt is, hogy küzdés és

gyarlóság, elsötétülés, könny s keserv környezik. Se baj, a virág göröngyök közt is, — a lélek szenvedések közt is tud fakadni, tud fakadni Istenben megnyugvó akarattá, csendes s mély örömmé. Ez a lélek virága.

Ez örömre nekünk azért is van szükségünk, mert nélküle nem fejlődhetik szerencsésen lelkünk. Öröm, megnyugvás, biztonság nélkül úgy vagyunk lelki világunkkal, mint a mesebeli schildai polgárok a község házával. Történt u. i., hogy Schildában községházat épitettek, szépet, nagyot, amilyen nem volt a hetedik faluban; — magas volt, rangos volt, ékes is volt, de nem volt rajta ablak. Mikor pedig a ház készen volt s belül egészen sötét volt, akkor meg azon tanakodtak, hogy hogyan hozzanak napvilágot a házba s úgy akartak segiteni az ablakhiányon, hogy ládafiókokba s zsákokba fogták a napsugárt s úgy vitték be. Hát bizony igy a ház csak sötét odu maradt.

Bizony ezek a mesebeli polgárok ugyancsak együgyüek voltak; de — kér-

dem — nem vagyunk-e mi is együgyüek, mikor lelkünk házát föl akarjuk épiteni s az ablakokról s a világosságról megfeledkezünk? Pedig a lélek házának világossága az öröm s enélkül sötét lesz ott bent s nem az Isten lakik az emberben. De még az embernek magának sincs kedve sötét önmagához, nincs kedve a sötét, kellemetlen öntudathoz s nem csoda, hogy otthonát nem leli magában. Ha sötétben s örömtelenségben tengődik lelkünk, akkor nem lesz kedve s lendülete arra a folytonos s hűséges szolgálatra, melyet Isten tőlünk kiván, — arra a sok, bár apró önmegtagadásra, arra a folytonos önkijavitásra és fegyelmezésre, mely nélkül a keresztény tökéletességnek valamelyes fokára nem érhetünk. Mily soká kell a gyermeket nevelni, mig jól nevelt fiu vagy leány válik belőle s ugyancsak mennyi próbálgatásra, erőlködésre s kikezdésre van szükség, hogy jó emberekké alakuljunk. Már most, hogy a gyermeknek az Isten biztositsa azt a nagy nevelési munkát, édesanyát adott melléje s az édesanyának szivébe

szeretetet oltott. mely világitson neki hosszú munkájánál s vigasztalja meg őt, ha néha kifárad. De mire, vagy kire bizta az Isten a belső ember nevelését? azt is kedvre s örömre bizta, nem pedig sötétségre s kedvetlenségre. Amely gyermeknek nem világit a szeretet, abból nehezen válik ember s ha válik is néha-néha, még akkor is megérzik rajta, hogy szeretetben szegény s örömtelen volt ifjusága; megérzik rajta, hogy úgy nevelődött, mintha azon a szülői házon ablak nem lett volna, mintha keveset mosolyogtak volna rá barátságos emberek. S úgy vagyunk lelkünk nevelésével is; akinek közülünk nem világit az Isten szeretetének napsugara, akinek közülünk sok a keserüsége és gondja s nincs lelki öröme és kedve, annak fejlődésében fenakadások, eltolódások, eltorzulások lesznek; azon is megérzik a sötétség s meglátszik a satnyaság. Viszont lélekben, jellemben s tökéletességben azok az emberek fejlődnek legjobban, kiknek magához a küzdelemhez, a munkához s fegyelemhez s az önmegtagadáshoz kedvük

van, kik abból örömet tudnak meriteni, mert Isten akaratát s lelkük ideális szépségét látták meg a küzdelmekben is. Az ilyen embereknek sok örömük van; nem nagy világraszóló, tomboló örömöt értek itt, hanem apró, csendes örömöket; kis dolgoknak is tudnak örülni; apró, közönséges eseményekből is tudnak örömet meriteni, mert érzékük van hozzá s mert a tiszta s harmonikus lélekben a kis dolgok is örömök forrásaivá lesznek. Tudnak örülni a kicsinynek s az egyszerűnek, azért aztán sok is az örömük. Lám négy hegedühurból mily fölséges zenét tud kicsalni a hozzáértő kéz; nem kell neki száz húr, elég neki négy, de kéz kell hozzá. A lélek is s az az egyszerű, köznapi, hitből való élet is olyan mint a hangszer; nincs rajta sok húr; de ha az Isten maga hangolja a húrokat s meghúzza azokat az ő parancsai s törvényei mértékében; ha ő adja a motivumokat s a sugalatokat kegyelmeiben, akkor abból a közönséges élethúrokból is fölséges harmoniát, a hítnek éne-

két, az énekek-énekét lehet kicsalni s az ember örülni tud!

Becsüljük meg s élvezzük örömeinket. Kinálkozik öröm mindenfelé. A jóindulatnak, a jóakaratnak s az emberszeretetnek ezer alkalma környékez. — Ha sok embertársamra csak gondolok is, abból is örömöm lehet, ha azt jóakarattal s igazsággal teszem; viszont magamat keseritem s bosszantom, ha gyanakodva, elitélőleg, keserüen és mérgesen gondolok rájuk. — Ha másokkal találkozom, az az emberséges indulat, amellyel mint testvér nézek rájuk, örömöt vált ki bennem. Azok az alkalmak, melyekben egy-két barátságos szót válthatok vagy valakit úgy köszönthetek, hogy érzem is, hogy jót kivánok neki, a jóindulat s szimpatia melegét, tehát életet s örömöt fakasztanak bennem. — Ezekkel az apró s egyszerü örömökkel, melyekkel életem útjain lépten nyomon találkozom, úgy vagyok mint az útszéli virágokkal. Ezekből sem csurog ki a méz, de mindegyikben van egy-egy csepp s méhecskének kell lenni, mely meg-

érzi a mézet s ért a virágkehely kezeléséhez, ért a méz megizleléséhez s fölszivja azt. Mi is kedves hiveim, az Isten szép világában élünk, ahol sok a küzdés s a keserv is; de ne feledjük el azt a töméntelen sok jót, ami környékez minket. Apró, cseppnyi jóságok, olyanok, mint a réti virágok; nem észbontók, nem kéjesek, nem mámorosak, hanem egyszerüek és vonzók; harmat öntözi azokat, s nem pezsgő, nem pálinka; az édes méz nem csurog ki belőlük; ha kicsurogna, letörné őket; de van bennük annyi, hogy az isteni szépség s az isteni öröm érzékével megáldott lelkeket vonzza s ingerli. Van körülöttünk annyi szépség mint a mennyi virág van a réten s annyi jóság, mint amennyi méz van a virágkelyhekben; de szem kell hozzá, mely a szépséget meglássa s érzék kell a jóságra, mely az isteni szeretet mézét megérezni s izlelni s élvezni tudja.

Kár a tengernyi örömért, melyet az ember ki nem emel s melyet lelki életébe édes mézcseppek gyanánt be nem állit; kár azért a sok szunnyadó s álmodó örö-

mért körülöttünk, mely léiekről álmodik s embert vár, aki hozzáérjen s nevén szólítsa s fölébressze s mosolyra gyulassza. Aki Istent szivből szereti s lelkét szent akarata szerint berendezte, az érti ezt a nyelvet, az ismeri a tiszta egyszerü örömök neveit, az tudja őket szólitani, ébreszteni és élvezni. Az ösztönös, a szenvedélyes, s bűnös ember pedig mindehez nem ért. Szomjas ő is örömre; éhesen száguld élvezetek után, de elfelejti, hogy az örömökhöz szem kell és érzék s hogy ez az érzék csak a tiszta s szép lelkekben nyilik; épit magának mulatóhelyeket s palotákat, épit házakat, de ezek mind házak ablakok nélkül s akik azokban laknak, nem élvezik az igazi s tiszta örömök napvilágát. Ők az ingereket fokozzák, izgalomból izgalomba lépnek, kéjbe s mámorba merülnek. A vidék népe is örömöt s élvezetet kerget s azért csődül a nagy városokba. A falu unalmas neki; egyhangu utcái sárosak; nincsenek aszfalttal burkolva; ember kevés jár rajtuk s az sem cifrán, hogy mutogassa magát; éj-

jel sötétség borong mindenfelé, gáz- és villam-lámpák izzó lángfoltjai nem izgatják a szemet. Este az angyali köszöntés harangja haza hivja pihenőre a fáradt embert s éji mulatóhelyek lármája s zenéje nem veri fel a csendet. Máskép van ez a nagy városokban; ott az utca is mily különös csábbal s izgalommal hat a járókelő emberáradatra; amit lát, amit hall, ingerli s szórakoztatja a lelket. Tény azonban az is, hogy a nagyvárosok élete megőrli az emberiséget s hogy a harmadik nemzedék elcsenevészedik s kipusztulna a városok lakossága, ha nem újulna meg a falu népességéből. Az a nagyvárosi élet jár tehát sok izgalommal s szórakozással, de nem lehet róla elmondani, hogy nézzétek, ez az igazi, embernek való élet, még pegig ezért nem lehet ezt elmondani róla, mert elgyengülésbe s halálba vezet. Az igazi öröm s a jó, embernek való életmód nem fonnyaszt, hanem fejleszt életet; egy részt munkára képesiti, másrészt kedvet önt bele tisztességre s becsületre. A tisztátalan, szabados, mértéktelen élet pedig

mind ennek ellenkezőjét teszi; tehát az igazi örömökhöz el nem vezet. Még egyszer mondom, higyjétek el nekem kedves hiveim: Mézcseppekből áll a teli kaptár s apró, kis örömökből a lélek Istenországa. A méhecske a mézes kaptárban lakik, mézben lakik, mézet eszik, mézet lélekzik; de e mézes élet titka végre is az, hogy érzéke van a virágkelyhekben rejlő mézcsepp iránt; mert azokból kerül a mézzel teli kaptár is. Nekünk is akkor van hivatásunk az Isten országának nagy örömére, ha a *tiszta szivnek kis örömei* iránt van érzékünk.

Adja Isten, hogy legyen! Akiben ez megvan, annak más az érzése, más még a tekintete s a társalgása is. Ez a szent öröm jóindulatúvá s barátságossá tesz minket s megérezteti a vadabb s durvább emberekkel, hogy jót akarunk nekik s hogy jól tennék, ha ránk hallgatnának s szerintünk igazodnának. De nekünk magunknak is megkönynyiti s megédesiti az életet s otthonunkba s életútjainkra s más emberekhez való viszonyainkba, főleg pe-

dig családi körünkbe napsugárt lop bele s erre oly szükség van ott, mint a mindennapi kenyérre.

Szeretném nektek ez örvendezni tudó, napsugaras lelkületnek kihatását más emberekre s a családi körre egy-egy példában bemutatni.

Chinának nyugoti, a tengertől messze elfekvő vad, hegyvidékén él egy néptörzs, mely teljesen elszigetelődött a kereszténységtől s az odavetődött hithirdetők számára igazán köves, terméketlen talajnak bizonyult. Évekkel ezelőtt történt, hogy megint elvetődött azokra a tájakra egy hithirdető s angol ember lévén, mikor déli pihenőt tartott, előszedte az ő pléh dobozait s azokból vajat és szilvaizt kenegetett kenyerére s az volt ebédje. Mialatt falatozott, észrevette, hogy egy chinai benszülött érdeklődve nézi őt, de még inkább a jó, lekváros kenyeret s éhes tekintetekkel kiséri falatozását, A hithirdetőnek érzéke voll a kis örömök iránt, intett az embernek, hogy jöjjön hozzá s barátságos ábrázattal nyújtott neki oda egy darabot

a megsóhajtott s megkivánt lekváros kenyérből. A chinai el is fogadta, jóizüen el is fogyasztotta; azután elsietett s hatod magával tért vissza, kik mind látni akarták a barátságos fehér embert, no meg a lekvárját is meg akarták izlelni. A vége az lett, hogy megnyerte bizalmukat s most már azon a vidéken virágzó misszió-telep van, melynek kikezdése végre is a vajas s lekváros kenyér volt. Csak egy karaj vajas kenyér, meg az a jó, barátságos lelkület, az nyerte meg az embereket. Kis örömökkel lelkeket nyerhetünk meg, ha oly lélekkel szerezzük, melyben az Isten országa, az igazság, a béke s az öröm lakik.

De hagyjuk Chinát, az messze van s térjünk otthonunkba s családi körünkbe s nézzük meg, van-e azon a mi otthonunkon ablak, lakik-e a mi családunkban barátság s szivesség s fontoljuk meg, hogy mi másképp volna minden, ha lelkünkben hordoznók az Istenországát s ha barátságosak és derültek volnánk s a feleség a férjének s a férj a feleségnek, a szülő

a gyermeknek s a gyermek a szülőnek napsugara volna ?!

Haza jön például a szántóvető vagy napszámos ember a mezőről, hazajön a kézmives a műhelyből s a munkás a gyárból s belép a konyhába, ahol az asszony forgolódik ; de az ember is fáradt, meg rosszkedvü, az asszony is kelletlen és boszus, hát nincs „jóestét," nincs „Isten hozott"; hanem az asszony azt morogja legfölebb, hogy „hát hazajöttél?" s föl se néz a munkája mellől, s a férfi is morog valamit, aminek körülbelül az az értelme, hogy „hát ez is kérdés, ez is fogadtatás ?" Aztán nincs több szó, több beszéd ; hanem az ember is tesz-vesz a szobában; az asszony is jár ki-be boszus arccal ; végre meghozza a levest s azt mondja : „hát nem ülnél le ?" A férfiból már majdnem kitör a boszuság ; de türtőzteti magát.; leülnek, esznek s egy szót se szólnak. Azután a férfi mégis csak megszakitja a csendet: „Van valami bajod, asszony ?" kérdi. „Nincs semmi," erre a száraz válasz. Az estebéd hamar el van

költve; a férfi feláll s ablakhoz lép s néz ki a sötét utcára; az asszony meg az alatt kedvetlenül s hallgatagon leszedi az asztalt s kimegy a konyhába edényt mosni. S igy múlik el a nap; igy kezdenének bele másnap reggel megint az életbe. Ime mennyi örömtelenség s vigasztalanság; ugy-e hogy ez nem az Istenországa? Már most mit tett egyszer egy ilyen elkeseredett férj? Úgy történt, hogy az ily kedvetlen hangulatban elővett egy heti lapot, mely ott feküdt a polcon s melyben az első cikknek a cime az volt: „Dicsérd az asszonyt.“ No, gondolta magában, dicsérje, akinek kedve van hozzá; én ugyan nem dicsérhetem; de mégis belefogott az olvasásába s azt olvasta, hogy próbáld meg, dicsérd meg néha feleségedet, ki egész nap szintén töri magát és fárad; hiszen tartozol neki vele. S mikor ezt elolvasta úgy látszott neki, hogy valami igaz van ebben; de azután megint azzal állt elő, hogy hogyan dicsérje meg ő a feleségét, mikor az iránta oly durcás s barátságtalan. S ebben is volt valami igazság;

de azután tovább olvasott s azt olvasta, ha az asszony mindent megtesz, amit a háziasszonynak tennie kell; ha rendben tart szobát s konyhát, ha gondozza a baromfit s a malacot, ha mos az urára s főz neki innyére, akkor az embernek éreztetnie kell az asszonnyal, hogy becsüli a munkáját s hogy hálás neki érte; mert hisz tényleg fáradságos az a munka, a házra meg nagy áldás. S mikor a férfi ezt olvasta, megint ugy érezte, hogy bizony ez is igaz s mintha megmozdult volna lelkiismerete s bekezdené látni, hogy erészben bizony ő se tett igy, sőt roszul tett, mert durva, goromba, szeretetlen volt. — Nem sokára azután bejött az asszony. A konyhában elvégezte a dolgát s odaült az asztalhoz s a férje ünneplőjét s gallérjait kezdte javitgatni s akkor odaszól az asszonynak a férfi: „Jól csinálod te ezt Mari, kevesen értenek ehez oly jól mint te.“ „Gondolod?“ kérdi meglepetve, de azért szomoruan a feleség s folytatja munkáját. „Igen, igen — kezdi megint a férj — ezt komolyan mondom;

bizony csak neked köszönhetem, hogy rendesen s nem rongyosan s tisztán lépheték naponként az utcára.“ — Jól esett ez az elismerés az asszonynak s mintha abban a gyéren világitott, petroleumlámpásos szobában is világosabb lett volna egyszerre s napsugár osont volna bele. „Bizony — folytatja a férfi — néha még azt is mondják, ej de derék feleséged lehet neked.“ Az asszony most már mosolygott; „no, — szólt mégis szerénykedve — nem mondják ők azt komolyan.“ „Pedig elhihetik“ — mondja megint a férj s neje fölé hajolva, csókot nyomott homlokára. „Bár beszéltél volna velem igy már azelőtt is — suttogta most hálásan az asszony — mily jól esett volna az nekem“ s fölállt s fáradt fejét férje vállára hajtotta. „Oly jó vagy, oly hű vagy hozzám, kedves feleségem — válaszolt megindultan a férfi. Tudod, hogy nagyra becsüllek; de én is vidámnak s barátságosnak szeretnélek látni s ha az leszesz, akkor otthonunk a legkedvesebb hely lesz nekem a földön.“ S azóta úgy is volt s több napsugár szü-

rönközött a muskátlis ablakon át a munkás ember otthonába. S igy lesz a mi otthonunkban, igy lesz a mi lelkünkben is, ha az apostol szavát megértjük, hogy „örvendjetek az Urban," „örvendjetek mindíg," vagyis legyen szemetek s érzéketek az életmezőin nyiló, sok kis öröm iránt s adjatok belőlük másnak is szeretetetek, barátságtok, jóságos indulatotok, hűségtek és segitségtek által.

Igy gondoltam el magamnak az Isten országát, melyről az apostol mondja, hogy az nem étel és ital, hanem, *igazság, béke és öröm* a Szenlélekben. Valóban isteni ország, isteni ajándék, isteni alkotás az ilyen érzület s boldog ember, ki ez Istenországát lelkében hordozza. Ha nincs meg bennünk, szerezzük azt meg, szerezzük meg az által, hogy szivvel-lélekkel átadjuk magunkat Krisztusnak. Ha pedig meg van akkor zárjuk szivünkbe s tapasztaljuk meg, hogy az Úr édes is, erős is, igazságos is kegyelmes is. Tapasztaljuk meg, hogy sokat ad, — hogy többet ad, mintha mind-

egyikünket gazdaggá s tudóssá, lángésszé s művésszé tenne.

Hiszen egész országát, az Istenországát adja, mikor arra képesit, hogy *igazság szerint éljünk,* — az ő *békességét birjuk* s az ő *örömeit élvezzük.* Ezt az országot kivánom nektek kedves hiveim; jobbat nem kivánhatok, mert Isten sem adhat jobbat. Amen!

Székesfehérvár, 1913. január 15.